

САНАА ОЛОХ

Чурапчы улуунун
хаһыата

ХАҢЫАТ 1931 СЫЛ
АЛТЫННЫ 15 КҮНҮТТЭН
ТАХСАР

2002 сн
ОТ ЫЙЫН
16 КҮНЭ
ОПТУОРУННЬУК
№83 (8832)

УЛУУС МУННЬАБЫН АЛТЫС СЕССИЯТА

Отыйын 12 күнүгэр улуус дьаһалтатын дьомин акавай саалыгар Улуус Мунньабын учараттаах алтыс сессията буолан ааста. Сессияны Улуус Мунньабын председателин солбуйаачы В.Н.Коркин салайан ытта. Сессияга таригталар салайааччылара, нэһиликтэр баһылыктара ытырыллан сирьиттэр.

Барыта арыс болпурус каруулунэ.
Ааспыт 2001 сылга бюджет туолуутун туһунан информацияны улуустаагы финансовый-казначейский управлениэ начальнига М.М. Оконешникова онордо. Нолуоктаран кириэр дохуоска былаамит былырын 13 мөл. 772 тыһ. солк. эбитин 15 мөл. 887 тыһ. солкуобайынан, ол эбэтэр 2 мөл. 514 тыһ. солкуобайынан аһара (ити бырыһыаныгар таһаардаха 115,3%) толорбуттут. Туттубут ороскуоптун маанык эбит: үөрэхтээһинигэ 69 мөл. 840 тыһ., доруобуйа харыстабылыгар 28 мөл. 158 тыһ., культура эйгэтигэр 9 мөл. 550 тыһ., социальнай политикага 2 мөл. 54 тыһ., промышленностка 6 мөл. 516 тыһ., дьээ-уот, коммунальнай хаһаайыстыбага 12 мөл. 430 тыһ., сир комитетыгар 268 тыһ., транспорка 284 тыһ., резервнай фондуга 213 тыһ. буолбут. Биллэрин курдук, бюджет сый сабаланыан быдан инниттэн онгоһуллан-суоттанан, көмүскөнэн-бигэрээнэн бариллар, онон сый устата техникага, оттука-уматыка уо.д.а. сыана ыарыаһына индексацияламат, ол түмүгэр перерасход үөскүтүн информат быһаарда. Холобур, ордук элбэх ороскуот итинки бээрнэгэ тахсар эбит. Ол курдук, мааны 49 мөл. солк. каруулбуттун 133,9%-тан аһаран 65 мөл.уөнүнэн толорбуттут. Ити бириминистинэн, бастаан туран, үөһэ ыйылыбыт уматыка-оттука тариф үрдэһинэ буолбут. Утуу дьаһала чорчитанан тутулуубут дьаһалар үөһэ киллэрилиннэхтэринэ, кирилэр солбуйар эргэ дьаһаларын туһаны тохтоотулуохтаах. Оттон иккисинэрин тэпгэ туттан итинки ороскуот арыстаһыта тахсытын үөскэтэр. Итин аһылыкка, хамнаска каруулбуттун ыстатыйаларынан үбү туттуу арыз-дахсыт буолбут. Доруобуйа харыстабылыгар 60 мөл. солк. керуулүбүтүтэн 48 мөл. түһэнэллүбүт, онон 11 мөл. солк. ситэ туттулуубатаах дакылаатчыт ыйда. Итининэрини сунуулан тыл эппит депутаттар улуустаагы доруобуйа харыстабылын управлениэтин кылаабынай араһа Г.Н.Алексеев байата суорунан бу болпуруска быһаарыны тохтоотулар. Кыстык турар эппиттиир биер саамай тутуу таригта — дьээ-уот, коммунальнай хаһаайыстыба управлениэтин дьомбата киһини долгуйат буолуон табыллыбат. Бу таригта үлэһиттэр хамнаһа суох олороллор итинэн кыстыгы көрсө оромун ытырыгар үбү суора болуомго киһинигэр туруорулуна. Депутат Н.Н.Попов бирдиди

чолуу сыппараларынан ким теһе биэрэр иэстээгин ааттата-лаата. Ордук элбэх иэстээктэринэн республикаттан үбүлэнэр таригталар ЧФКСИ, Д.П. Коркин аатынан интернат-оскуола итинэ Одуулунаагы политехнической оскуола-лицей эбиттэр. Киһилэргэ бу хаалбыт кэмнэргэ суһаллык үрдүкү министрстволарын кытары биергэ сөнгөнөн иэстэрин төлөөргө үлэһиттэригэр соруудахтаһа. Улуус иһинэги иэстээх таригталарга эмиз тустаах иэстэригэр үлэһиттэригэр уонна ону дьаһалта хонтуруолга тутарыгар этилэнэ. Түмүккэ депутаттар информацияны сунуулан сөптөөбүнэн ааһан тураннар, 2002 сылга дохуот уонна ороскуот сыматтан туолууттар хонтуруолун күүһүрдэригэр утуулаагы ФКУ-га соруудахтаатылар.

Иккисинэн кадр туһунан болпурус туруорулуна. Саха Республикаһын Конституциятыгар олобуран, улуус дьаһалтатын управлениеларын начальниктара Улуус Мунньабынан бигэрэниэхтээктэр эбит. Депутаттар инниттэригэр байлаларын тустаах үлэһиттэригэр санааларын, итинки былааннарын билиһинэрбиттэрин итинэн кэксэ ыйытыларга хоруйдаабыттарын кэһинитэн бу кэмгэ диэри баһарааллы сылтан ордук үлэһиттэригэр А.М.Кириллин улуустаагы капиталнай тутуу начальнигынан, В.М.Ядринской улуус дьаһалтатын тарийор үлэһити управлениэтин начальнигынан, ону сэрэ бу итинэн улуустаагы гимназия директоруна үлэһиттэригэр А.С.Иустинова улуус дьаһалтатын баһылыгы социальнай болпурустарга солбуйааччынан биер санаанан бигэрэнилэр.

Олохтоох бэйэни салайыныга кириигэ референдуму көрсө 11 киһиттэн састааптаах улуустаагы көбүлүү бөлөһү тарийини туһунан улуус дьаһалтатын тарийор үлэһити управлениэтин начальнига В.М.Ядринской иһитинэрэ. Көбүлүү бөлөхкө таригталар салайааччылар, эппиттээх үлэһиттэр уонна общественнай хамсааһынар чилиэннэрэ киллэрилиннэр.

Кыры уаастактары сайыннары туһунан төрдүтүнэн керуулүбүт болпуруюту тыа хаһаайыстыбатын управлениэтин начальнига К.Ф.Оконешников туруорда. Улууска арыс уаастактары: Улахан Куөлгэ, Бэрэҕэ, Түөйгэ, Уорбага, Хаһыйаа, Кындага, Урак-Куорба уонна Мэлдьэсигэ барыта олоһун-уруулуун 656 киһи олоһор, 205 хаһаайыстыба баар. Тыа хаһаайыстыбатын бородууксуйаларын, эгн-үүтү онорон таһаары турута бу уаастактарга улуус орто көрдөрүтүтэн быдан үрдүк итинэн салгыт сайдар кэскилэ киниг, сир-уота киниг, сүөлүгэ мачириг, сылыга хаһын сирэ элбэх. Онон, уаастактар сайдар кэскилэрин уюоттаан, үлэни-хамнаһы сүрдүнүргэ кэлэр сый бюджеттар

уаастактар баһылыктарын штаттарын көрөргө итинэн итинки сайдыы Программаны онорорго уордаспыт. Итининэрини сунуулан үтүс киһи тыл эттэ. Түөһэ баһылыга Е.М.Пермяков уаастак сайдыытыгар быһаарар оруоллаах болпурустарга — суол онгоһууттар уонна электро-уоту киллэрингэ сымта онорорго көмө туруоруста. Соловьев баһылыга Н.И.Брызгеев Хаһыйа оскуолатыгар оҥото арыаһынан (билиһингэ 11 оҥо баар) кэлэр өттүгэр профильнай үөрэхтээһини киллэрэн туран 60 мистэлэкс интернаты аһара этии киллэрдэ, Мэлдьэс баһылыга Г.Г.Кузьмин техниканан хааччыларга көрдөстө. Бу курдук баһылыктар Г.Г.Лебедев (Болтоҕо), В.В.Никонов (Хадаар) бэйэлэрин тустаах уаастактарын долгутар болпурустарга санаа үлэһитинилэр. Киһилэр этилэрин уюоттаан туран, Улуус Мунньага 2002–2006 сс. кыры уаастактар социальнай-экономическай сайдыыларын Программаны онорорго тыа хаһаайыстыбатын управлениэтин (нен. К.Ф.Оконешников) соруудахтаа.

Чурапчытаагы оҥо музыкальнай оскуолатыгар маннайгы директор А.П.Гоголев аатын уонна улуустаагы картиннай галереяга киһини төрүттээчи, РФ народнай художнига, П.А.Ойуунускай аатынан СР Государственной бириминистин лауреата А.П.Мухомолов аатын иһэрэр туһунан болпуруюту культура управлениэтин начальнига М.Г.Сибиряков туруорбута бигэрэниэ.

Одуулунаагы оскуола-лицейгэ кэлэр сылтан 50 мистэлэкс интернаты аһар туһунан болпуруюту директору солбуйааччы А.А.Аржаков туруорда.

Тыа хаһаайыстыбатын бородууксуйатын онорон таһаарааччыларга ананан кэлэр көмө харчыны (субсидияны) кэбүлүстээхтик туһанар туһунан болпуруюту депутат Р.С.Барашков туруорда. Быйыл үтү туттары иһин төлөбүрү нэһиликтэниэ сберсан нөһүө ылар буолбут, онон былырынныгы курдук сөбүтүөлүк суоттар дьэн иэксэ уматыгынан-саппаас чааһынан хааччылаһалара тохтообут. Бу тустаахтарга харгыһы үөскэтэр эбит. Депутаттар болпуруюту дүүһүлэһэн, ырытан бараннар, уруоку сыларга үөскээбит нэһиликтэниэ бигэрэммит сөбүтүөлүк систематын ыспакка, бородууксуйаны онорон таһаарааччыга ананан кэлэр көмө үбү "Чурапчы" ТХК-га итэрдэргэ уонна ону үрдүкү таригтэлэргэ тирдэргэ этилэр.

Бары керуулүбүт болпурустарга тустаах быһаарылар ылыллылар.

Р. СИБИРЯКОВА.

Олохтоох бэйэни салайыныга

БИРИНЭМЭ ЫГАР, ҮЛЭНИ КҮҮҮРДҮӨХХЭ

эктээктэр. Маны нэһиликтэр баһылыктара нэриэлэ иһинэн толорсугут булгурулаах. Комиссияга референдуму өйүүр, авторитеттаах дьон кирииллэрэ наада.

Олохтоох бэйэни салайыныга төрүт сөкүөн быһылынан Устаап ылыһыллар керуулэр. Ол барылааһына онгоһуллан баран, норуот дьүүтүгэр тахсытаах. Туск эмэ улартыты, эбим киллэрин, хоһурутин баар буоллар, комиссия керүүтүгэр кимдэн уюоттаһаах. Ол эрэ кэһиниттэн бэчээкс бариллаахтээх.

Бэйэни салайыныга экономикаһы төрүтүгүн сир, баай-дуох, бас билии буолар.Олохтоох былаас таригинэ да, бас билиһин тыһарсы болпурохта туар — государство бас билииттэн муниципальнайга көһүлүстээх. Ол иһинэ бас билии рэестр онгоһуллуохтаах, чуолкайданнаахтээх. Үп-харчы эмиз аарыллан-суоттаныллан, кириэр дохуоттар, ороскуоттар барыллааһын онгоһуллан бигэрэнигэ кириэктээх.

Бюджеттан үбүлэнэр таригталар социальнай нормативынан аарыллы-быт үбү ылан олоруохтаахтар. Нэһиликтэ хаммаат араҕата государство көмөтүн, өйөбүтүн ыларын курдук ылар.

Муниципальнай таригтин сулуус-палаахтара государство үлэһиттэригэр уратыларга суох буолар, пенсияга тахсалларыгар стажтара салгы аарыллар. Атын социальнайэпчэтинилэр уларыйбаттар. Нэһиликтэр баһылыктара, специалисттара муниципальнай сулуустаага көһүлүргэр мистэлэригэр хаалаллар.

Аны кыраныһа туһунан. Маныа туох да уларыйы тахсыбат, барыта урукутуһан хаалар. Сотору кэминэн нэһиликтэр карталара онгоһуллуохтара.

Маны барытын онорорго, салайарга, биллэн турар, сана ой-санаа, анаан үөрэтимилигит үлэһиттэр наадалар. Ону уюоттаан, улуус, нэһиликтэр баһылыктарыгар, специалисттарыгар

муниципальнай үөрэхтээһингэ, квалификацияларын үрдэтэллэригэр, эбим идэлэри баһылыктарыгар табыгастаах усулуобуйа онгоһуллуна. Бу сибээс, компьютер, Интернет ситимэ сайдыбыт кэмигэр добоһуу баһаарыллар суол.

Балаһан ыйын 15 күнүгэр диэри бары улуустарга референдум ытыллан бүтүөктээх. Онуоха диэри атын улахан дьаһаллар суохтарынан сибээстээн, үлэбит тэгимин түргэтитиэх-хөйүг. Саамай эппиттээх кэмгэ олоһон биэрбээкс, олох хаамылыттан хаалан хаалбакка, сүбэбитин холбоон ыарасаттары бары биергэ туоруох-хайыт, ытылылаахтээх референдумга астылынайдык кытыаххайыт!

Полина Иннокентьевна этиитин түмүктэтин кытта ыйытыларга, этилэргэ киридилэр.

Хайахсыт нэһиликтин баһылыга Филиппов И.И.:

— Биһиги наар тэрээһининэн дьарыктанабыт, оттон нэһиликтэниэ

өйдөтөр үлэ барбат. Дьон билигин даһаны олохтоох бэйэни салайыныга туһунан өйдөбүлүгэр кыра.Уонна бас билии болпуруютун, мин санаабар, өссө чуолкайдьааха баара.

Мугудай нэһиликтин баһылыга Жирков К.Н.:

— Мин өйдөбүлүмүнэн, аны нэһиликт баһылытын аата эрэ хаалар, дьайар күһэ сүтэр. Дьон киһини билиһинэктэрэ суоҕа. Онон улуус байата улуус буолбатын — нэһиликтэринэн улуус аатырын умнуукоа.

Хатылы нэһиликтин баһылыгы солбуйааччы Савани И.В.:

— Кардахов даһаны, олохтоох бэйэни салайыныга күүскүтүнэн киллэрэн эрэгит. Баһылыктар үөһэттэн аһаммаха эрэ 5 сылга нэһиликтэниэ талылыахтарын наада.

Муньааха маһтан да атын үтүс санаалар этилиннэлэр. Түмүккэ улуус бары олохтохторугар этиэкс саппаага кэм, сана үйэ син-биер уларыйыны-таларыйыны эрэгит. Үөрөнөн хаалбыча эрэ дьэн уруоку нымаларынан буолбакка, саһаттан-саһа сүрээһини киллэрэн улууспут итинки сайдытын түстүбүт.

Л.ДЬАЧКОВСКАЯ.

Министерство финансов РС (Я) сообщает реквизиты специального счета для аккумулярования средств, поступающих в Фонд гуманитарной помощи Краснодарскому краю и Республике Адыгея, пострадавшим в результате стихийных бедствий во время наводнения:

Счет № 40603810900002000161 в ГРКЦ РС (Я) ЦБ РФ по Якутску БИК 049805001 ИНН 1435027673 Получатель: Минфинансов РС (Я).

Первый заместитель министра Г.И. ДАНЧИКОВА.

ВНИМАНИЮ ЖИТЕЛЕЙ
ЧУРАПЧИНСКОГО УЛУСА!

РЕДАКЦИЯ ПОЧТАТА

БИГЭ ОЛОХТООХ ДЫИЗ КЭРГЭН
КҮН-КҮБЭЙ ИЙЭЛЭРЭ,
АЛАБАР ДАЛБАР ХОТУНА

«Алабар» дигэн ааты ийи-тэлиинэ, аан бастатан алгыста-ах алаас ааннаһа Аан Алахчын Хотун курдук, саха омук ийэлэ-рин мөрсүмүнү түмэн көрдөрөр Далбар Хотуну сенатар СР үтүөлээх ууутала В.Г. Слепцова-ны өйдүү түлэбин. Варвара Григорьевна абата улуус маннайгы бухгалтердарыттан биирдэстэрэ, үп салаатыгар үлөтэ Ула Кыһыл Знамята ор-денынан балиэтэммит Григо-рий Дмитриевич Слепцов ди-эн, ийэлэрэ 1943 сыллааха албут, 4 оро агардаа абажа ха-албыттар. Ийис ийэлэрэ Ма-анна.

Мындабаайыттан төрүттээбэ. В.Г. Слепцова 1953 сыллааха нуучча тылын уонна литературатын учуутала идэни ылан Ус-Алдан Дүкүмүгэр 1956 сыллааха дигри учууталабыла, салгыы Мүрү орто оскулатыгар 1961 сыллааха дигри үлэстэбита. 1961–1962 сс. төрөөбүт улууттар Хайхасхыт сэттэ кы-лаастаах оскулатыгар завуч-таабыта уонна нуучча тылын биирбита. 1962 сылтан Алабарт олохуйбута. Онон барыта 37 сыл устата нуучча тылын учууталынан үрдүк тааарылаахтык үлэстэбита. 1980-нүс сыллар бүтүлүгүгэр Саха сиригэр олохтоох омуктары төрөөбүт тылларынан ийи-хэс-үөрүттөөх, төрүт культу-раларын анаан-минээн сайын-нарыаха диги национальнай оскуолалары сагардан сайын-нары концепциятын очолор-то республика үөрөбүн минис-тра, РФ Госдуматын депутата Егор Петрович Жирков саба-абыта. Бу барыла СР үтүөлээх учуутала Варвара Григорьевна биир бастакынан өйөөбүтэ. Бу туһунан тыл үөрэхтээбэ, рес-публикага киэҥник биллэр, ытыктанар Т.И. Петрова 1996 сыллааха «Сүрүх толону» диги киинигитигэр манньк суруй-бута: «Варвара Григорьевна Слепцова – хорсун өйдөөх, киэҥ көрүүлээх, саха биир өрө тутар, үгэр-сүктэр кийитэ, са-ха биир чулуу учуутала...»

1995 сыллааха Дьокуус-кайга Төрөөбүт тыл уонна су-рук-бичик күнүгэр аһаммыт I конференцияга кыттыбыта. Киини «Тыл кэскилэ – бэйэ-бичиктигэр», «Саханы сахалыы ийи-хэс», «Ийэ тылбыт инники кэскилэ» диги үлэлэрэ наци-ональнай оскуоланы сайын-нары республикатаагы фон-датын хомуруннуугар тахсыбыт-тара. Сахалар сабалааһына-рын аан дойдуга үөрэтирини, культураны сайыннарыа аналлаах ЮНЕСКО сөҕөрбүтэ уонна саханы сахалыы ийэр оскуолабыт ис хоһоонун ийэр-үөрэтэр үөрүйэхтэрин кытта быһаччы билсээри Саха сир-игэр «Национальнай оскуола: концепция уонна сайыннары технологията» диги ааттаах бэйэтин аан дойдугагы кон-ференциятын ыыппыта. Кон-ференцияны баламмири наци-ональнай тэрийэр комитет 1991 с. сүбэ муһууһар, тэ-

рэтин үлэтигэр В.Г. Слепцова кыттыбыта. 1993 сыллааха ку-лун тутар 18–19 күннүгүгэр ЮНЕСКО аан дойдугагы кон-ференциятыгар: «Роль мате-ринского языка в становлении личности» диги темага дакы-лаат аахпыта. Манна ийэ тыл омук омук тына ийэргэ үлэ-хэн суолтаагы туһунан Вар-вара Григорьевна итэҕэллээх-этик быһаарбыта. Саха күрдүк аҕыйах ахсааннаах омук төрөөбүт тылын араҥачыла-ах, харыстаах тустаах, очо-бо эрэ ийэ тылбыт билиэхэ тойон өйөөбүт, туһуланнаабат ту-лааһымыа буолан норуоттук интеллектуальнай баайы дуо-лун, өйүн-санаатын интэриэс-байыта ылдыа таллалаах туһунан түрөбүт олохтоо, төрүт ийэбит тына үлүө, сөргүтэ сонно, тылаах буолуммит са-ханы сахи дэтин, саргыбыт са-лалыа ээ диги дириг өйү-санааны тэригитэ.

Варвара Григорьевна эдэр сааһыттан нэһилиэтин общес-твеннай олоһор саамай көтөөхтүк кыттар ийэлэр аха-аннарыгар киирэр. Сельсовет исполкомун чилиининэ, депу-татынан, тааарыстыы суукса, дыктар комитеттар үлүн сыл-ларга үрдүк апаппытэстэхтик үлэстэбита. Киини хас биирдийи киини психологиятын үлүннүк үлэстэбит учуутал буолан сөһөргөстэбинэ тутта би-лэн, кэспэсэр киитин эйгэти-гэр дөбөнүк киирэр уонна ылыннарылаах хомойой ты-лынан өйүнэн дьону бэйэтигэр тардар, ханнык баҕарар соругу толорторор ураты дьонурдаах. Ус-уран самодеятельноһу үлүстээбэ көрүлүгэ Алабар нэһилиэгэр үгүс киини түмэр-гэ, сценарийдары суруйууга, сценалары, пьесалары туру-рууга маддытын айымньыла-ахтык үлэлээбэ. Нэһилиэгэр 41 с сылын «Знание» общество лекторын быһытынан сыл-дыар. Бу үлэтигэр эмиз мадды-итин эппитинэстэхтик оһуһунаһар. Тылын-өйүн өрүү үрдүк таһымаагык ба-ламмизэн дьон киинигэр тахсар. Киини илэсэн-илсээн, саҕаран-иһэрэн кириэн бар-дыһына оһотуттан, улахан киититтэн туһулууга сүөх кэ-спэтин эйгэтигэр киирбитинэн барааччы. Саха сирин су-руйааччыларын балаз даатала-ра, Президент быһаардара, нэһилиэтин, улуутун аатыр-

быт-суолурбүт дьонноро уон-на, биллэн турар, саха омук культураны, тыла-оһо, сайдар кэскилэ курдук, о.д.а. болпуро-остарга киини кутун-сүрүн үлүгүннэрэр, ийиитин этитэр абылаһнаах. 2001 сылга «Си-тим быһыыбар ханнык» диги киинигэ «Бичик» киинигэ кыттынан тааарыллан күн сирин көрдө. Киинигэ саха ыалыгар аба оруолун үөрэти-гэ, саха ычатын саха омук ай-ылгытыгар ийиитигэ ыгытар ис хоһоонноох. Варвара Григорь-евна төрүт культура уруогун биирер сааһын балаһыгар үлүстээбэ, республикатаагы курстар, семинардар үлүстүк ытыллан кэллилэр. Киини алабас уруктарыгар сыл-дыбыт учууталлар манньк су-руйбуттар: «Эн биир уруогун 100 уругу солбуйда, сир түһүгэ киини көрөн-истэн өйбөр өй эбилинэ, санаабыр санаа сааһымына. Кемүс кыла-аты булбуттаагар ордух байа-тайан барабын. Д.Е. Тарабуки-на, Тестур учуутала», «Эн су-руйууларын барытын хырыян ылан ууран настылай киинигэ-бар уган күнүгэ үлэбэр туһанабын». Бадьымтээбэ но-руот муударайын диктиин хоту-на Т.А. Сөргүчүөвэ.

Варвара Григорьевна Бах-сы халын аба ууһун кыстара, учууталлар династияларын би-ир утаҕа. Слепцовтар бары ты-мырдарын-сыдыааннарын ба-рытын түмэн көрдөрөр буол-лаах учууталлар династияла-рын стажтара 700 сылга тий-эр, өткөн чолун В.Г. Слепцова тердүгэр учууталлар династия-ларын стажтара – 260 сылга. Дьэ бу курдук, эргиччи эриэ-кэс талааннаах, дириг били-лээх-көрүүлээх, чахчы да саха дыахтарын бары үгүө майгы-тын-сигилиитин ийэриммит Далбар хотун – В.Г. Слепцова 71 сааһыгар да сырыттар, би-лигин айымньылаах олох үөһүнэн диригник хорутар.

М.А. ГЕРАСИМОВА,
«Знание» общество
үлүстээбэ тэриитэтин
сэбиэдиссэйэ.

Хаартыска: В.Г. Слепцова.

Үчүгэй дьон туһунан
кэспитибит

Мин аҕыйах тылынан ты-ыл, үлэ ветерана, акушерка Е.П. Саватеева туһунан ахтан ааһааччы баҕарбын.

Екатерина Петровна ийи сыллаах фельдшерскэй оскуо-ланы бүтэрэн баран, 1933 сыл-лаахтан үлэтин акушерканан сабалаабыта. Киини Чурапчы оройуонугар Бахсы нэһилиэгэр анаабытара. Ол кэмгэ оройуон кылаабынай араһынан Титов С.А., акушер-гинекологунан киини хэргэнэ Быстрова К.Д. үлэстэбиттэрэ.

Үс диги буолар. Ону 1965 сыллааха тахсыбыт «Органи-заторы здравоохранения Яку-тии» («Сахаполиграфиздат») диги кииниги түмүктүү ыста-тыйатыгар медицинскэй наука доктор М.А. Тырыттин эмиз быһаарар:

«Биллэрин курдук, 1917 сыллааха дигри баара-суоҕа 3 саха үрдүк медицинскэй үөрөбү ылбыта. П.Н. Соколь-ников 1898 сыллааха Москва университетин медицинскэй факультетын бүтэрбитэ. Үтүөкөн врач, билиилээх об-щественнай деятель, өр кэм Л.Н. Толстой кытта тус билси-битэ. И.Н. Скрабин үрдүк үөрөбү ылан баран, аан дойду маннайгы сэримитигэр кытты-ны ылбыта. Саха сирин доруо-буйа харыстабылыгар манна-йгы наркома буолбута. А.Г. По-тапов араас эмт тэриитэлэри-гэр сипиһилээхтик үлэстэби-тэ, 1944 сыллааха бастаһынан «Саха АССР үтүөлээх врач» үрдүк ааты ылбыта. 1952 сыл-лааха Нам оройуонун ба-лыһытыгар үлэли сылдьан Ленин орденынан наҕараада-ламмыта» (323 стр.).

Ол араази революция ин-иниз врач идэтин ылбыт саха-лар ийиэн бүтүтэ эбиттэр. А. Малькова (И. Клиорина) 1994 сыллааха «Бичик» кыһатыгар тахсыбыт «Василий Никифо-ров. События. Судьбы. Воспо-минания» диги киинигин 52 страницатыгар:

«1883 сыллаах сайын Ир-кутскайтан Дьокуускайга маннайгы борокуотунан Илья Бурашова уонна Фотий Губкин диги ийи эдэр дьон кэлбиттэ-рэ. Киинлэр хабараан соһуна-ах этилэр: 1882 сыл сэгиниы 3-тэн 4-гэр түүн Иркутскайга Константин Гаврильевич Неус-тров хазыыллыбыт. Киини кытта бииргэ олоһубут Аржаа Хангалас улуутун 1-гы Малдыагар нэһилиэгиттэн төрүттээх Георгий Николаевич Слепцов диги асө 1869 сыл-лааха Дьокуускай прогимна-зиятыгар киирэн 1973 сылла-аха бүтэрээт Иркутскайга үөрэххэ барбыт, сахалартан

Очолорго медик аҕыйах этэ, онон Екатерина Петровна аку-шерканан аһаммытын да ийи фельдшер үлэтин толорор этэ. Массына суоҕа, иннэ тына, атыннан, сагы ыгырыыларга сылдьара, дыахталлары патро-нахтыыра, теретер да этэ. Тра-хома ыарыта элбээбэ, үгүс киини ити ыарыттан хараба су-

БИИГИ ПЕТРОВНАБЫТ

ох буолар. Сайын площада-лары тэрийэн, кыһын оскуо-лаларга, трах-тууннарга, воен-комикка эмгиктэллэр. Екате-рина Петровна Бахсыга, Майага акушерканан үлэстэн баран, 1957 с. Чурапчытаагы трах-тууннага 1965 с. пенсияга тах-сыар дигри үлэстэбита. Мин киини бу кэмтэн ыла бииргэ-алтынан чугастык билбитим. САСР уонна РСФСР үтүөлээх врачтара Т. А. Марчук са-лайыгынан үлэстэбилиит. Ти-хон Ахсентьевич трахома со-

маннайгы врач эмиз хаайыл-лыбыт. Кэлин ол Слепцов улуутун кулбута Бүбүһөөһү кытта Москвага этнография быһыытыгар бара сылдьан Санкт-Петербурга байыаннай медицинскэй академияга ки-ирбит, ону үөрэнэн бүтэрбит.

РЕВОЛЮЦИЯ
ИННИИЗ
САХАЛАРТАН
ХАС ВРАЧ
БАЛАРАЙ?

90-нүс сыллардаах Дьокуус-кай уобластан Россияга бар-быт, сөһо медицинскэй сулуус-ла полковнига чыныгар дигри сулуусалаабыт, бэйэтэ туһунан ийиһилээбит уонна чабардарыгар сахалары кил-лэрбэт буолуҥ диги дыһайар эбит... диги бэрт хобдох соһустук сырдатыт этэ. Аны аастыт 2001 сыл алтынны 26 күнүгэр «Медицинская газета» 81 №-гэр киини «Первые врачи из Якутов» диги ыстаһытыгар: «П.Н. Сокольников Саха уоблаһыгар үлэстэбит саха-лартан маннайгы врач этэ. От-тон Россия медицинатыгар са-халартан маннайгы врачынан атын киин – Георгий (Егор) Слепцов этэ», – диги баран ки-ни туһунан тэтитэн суруйбүт. Бу сырыга төрөөбүт сирин арыый атыннык: «Родился Слепцов в небольшом Сатин-ском наслеге Мегинно-Кангалас-ского улуса (сегодня Якут-ска)», – дигибит. Салгыы Дьоку-ускайга улуус тойотторо мустан этнография быһыытыгаран экспедицияга арналдытынан «Израиль старосту из Запада-Кангаласского улуса, ученого юношу Егора Слепцова» диги-

бит. Онон киин төрөөбүт сирэ чуолкайданан ооп эбит.

Бу сырыга И.Клиорина Слепцову «Москва байыаннай клиникатыгар өр үлэстэн уус-тук операциялары очкорор кы-ахтаах үрдүк квалификациялаах хирург буолбута, эдэрдары үөрэтэрэ уонна байыаннай-ме-дицинскэй сулуусла полковни-га званиламмыта», – диги үчүгэй өттүкөн сырдатыт. «Саха дьонно билигин даҕаны киини туһунан билбэт», – диги сөһө суруйбүт.

«125 лет Чурапчинской средней школы имени С.А.Новгородова» (Якутск, НИПК «Сахаполиграфиздат», 1997 г.) диги киинигитигэр учу-утал, краевед К.К.Пермяков 19-с страницата суруйар: «Оч-чолорго саха ычатыттан үрдүк үөрэбэ биир эмэ үлүлүчү дьулуурдааба, тулуурдааба ыла. Онон киининэн Соколь-ников кэнниттэн ийиһинэн Чу-рапчы оскуолатын бүтэрбит-тэртэн университетка үөрэм-мит 2-с Ийиһи нэһилиэгин дырдатын уола Дмитрий Иванович Филиппов этэ. Киини Дьокуускайдаагы реальнай училищаны бүтэрэн баран Том-ский университетин медицинс-кэй факультетыгар киирбитэ уонна 1900 сыллааха бүтэрби-тэ. Хомойох ийи, бу норуот-тан тахсыбыт айдарылаах эдэр киини сотору соһумардык өлбүтэ». Бу эдэркээн киини тийиммит-түгэммит буолан мар услубуйага үөрэнэ сылдьан дьонугар-дойдугар ийиэн-куйан суруйбутун исто-рическэй наука кандидата В.В.Лининин ааҕан баран ула-ханньк хараастыбытын кэспэ-бита.

Онон Саха сиригэр меди-цина историтынан дырдата-нааччылар архивка үлэстэн бу болпурооска чуолкайдылла-ра, кэргэтэллэрэ билигин да элбэх быһыылаах.

А.ПЕРМЯКОВ,
физио-рефлексотерапевт
врач.

на», «Улуу Кыһымы 50 сылынан» медалларынан наҕараадалам-мыта.

Екатерина Петровна 1935 с. Оконешников Петр Иванович диги учуутал киһиэхэ кэргэн тахсыбыта. Кэргэнэ эрдэ ыара-хан ыарыттан олон, 3 оһотун соһотобун улаатыннарар, үөрэхтээх дьон очкортообута. Улахан кыыс Марианна Пет-ровна Дьокуускай куоракка олоһор, пенсияга да тахсан ба-ран социальнай управление специалиһынан үлэли сыл-дыар, биир кыстаах. Ийиһи кыыс Лидия Петровна эмиз Дьокуус-кай куоракка баар, пенсионнай отделга специалист, биир уол-лаах, биир сизинээх. Уоллара Петр Петрович Оконешников оскуола директора этэ, киини учууталынан үлэли сылдьар, кэргэнэ Маргарита Семеновна врач, биир уоллаахтар, сиз-нардээхтэр.

Л.В. ЕРМОЛАЕВА,
үлэ ветерана.

Дорубуйа харыстабыа

ЭДЬИЙИМ БАРАХСАН!

Мин бийиги дьизэргэнгэ ордук табыгастахтык төрөөбүт киһи буолабын. Икки улахан көрөр-харайар, арангаччылар эдьийдээх, үс көмүскүлэр убайдаах, икки көмөлөһөр бырааттаах буоламмын. киһини өйдөөлүттэн ийэм, арам алгыстаах тапталларынан, бимгэ төрөөбүттүрүм бубайдэһиннэри-ни бигэнэн улааппытым. Эдэр саастарыгар тым-ныйен ыалдьан өлбүт убайдарым Вана уонна Веса минин олус тапты-ыларын, ахталларын билигин дагыны умнубал-пын. Эдьийдэрим ас-танас үчүгэин мизэхэ аныылара. Убай, быраат далай буолан күүскэ үлэ-лиирбин өйдөөбөлүүн.

Эдьийдэрим иккиэн эмчиттэр. Улахан эдьий-им Парасковья Алексан-дровна бастаан ветери-нар идэтигэр ситиһилэ-эктик үлэлээн баран, кэ-тэхтэн үөрэнөн, ученай-зоотехник дипломун түөрт оболонон баран, дыа-ардаахтык үөрэнэн ылбыта. Ити төһөлөөх сыраттан тахсарын арай оболорун, сүөһүлэрин көрсүбүт ийэм, өйөөн үөрэттэрбит кэргэнэ, оччо-тообута бастын тракторист, коммуни-стическай үлэ ударнига, көһөрүлүү кы-тылааба, Д.Е.Васильев II билэн эрдэх-тэрэ. Билигин эдьийим, бочуоттаах сынналанна да олордор, чугас ыалла-ра, аймактара "ветеринар Боккуйата" суох сатамматтар, киһи "чэпчэки или-тин" умнубаттар.

Оттон кыра эдьийим Александра, кэлин өйдөтөххө, эмчит буоларга ай-дарылаах эбит. Кыра эрдэбиттэн ким илиитин-атабын быһа-хайа түспүтү сууйан-сотон, бэрэбээскилээн, ыалды-ыыкка көмөлөһөн, сүүрэн-кэтен сүрдээх чараас сүрэхтээх, уйан

дууһалаах. Төрөөбүт Мадьяжсибитигэр начальнай эрэ оскуола баар буолан, Дирингэ кэлин үөрэнэрбит. Оттон ха-никулбугутар табааҥс тизээр массына ылан ыллартараллара. Эдьийим Шу-ра онно ким хайдах тагныбытын хайаан да тутан-хабан көрөн, ыйыталаһан ба-ран олордор, айан устатын тухары: "Тонкут дую?" — диин тахсара. Ол кур-дук, атын да оболору барыларын арангаччылы айанныыра. Эдьийим чабаархай сэргэх куолаһын иһиттэхпи-нэ тонкутум да тохтуура, сылайбытым ааһара, уоскуйарым.

Шура 1968 с. Дьокуускайга филь-шер үөрэбин бүтэрэн, Кытаанах нэһилиэгэр үлэли сыйдыан, анал-лаабын буолан, сыты-хотуу, үлэһит бөрдэ, спортсмен бастыга Николай

Ермолаевка кэргэн тахсыбыта, оро-уруу тэниппиттэрэ. Оттон талан ылбыт идэтигэр умсугуйан, эпизитинэһин өйдөөн, билиитин үрдэттинэри СТУ ме-дицинский факультетын терапевтис-кай отделениетыгар үөрэнэ кириэр. Кэргэнэ Коля ону өйөөн, куоракка көһөн кириэрлэр. 1975 с. икки оболонон да баран, үөрэбин быспакка, ординатура-тын этэһигэ ааһан, терапевт-врач иде-тин баһылыр. Бастаан улаа кэргэнин дойдутугар Кытаанаха ыгырыллан тахсан үлэлир. Оттон улус киһигэр харах отделениета аһыллан, собуруу баран курска билиитин үрдэттинэ, онно сабыдассайынэн ананан, 1976 сылтан күн бүгүнгэ дьизэ, хаана да хабырай-бака, үлэли олорор.

Мин Табааттан дойдубар кэлэн түөрт обобун оболоммутом. Онно оболонор отделениета сытаммын бимр элбэх оболоох ийэни кытта билсиби-лэр Александр бапта буоларбын билэн баран маннык дьин кэлсээбитэ: "Эдьийин сүрдээх айыһас, кэлэ-тиннэһи уонна билиилээх врач. Мин ха-рахпынан ыалдьан үтүстүк киникээ эм-тэммитим. Палатабытыгар көрдүөргөн Александровна чабаархай куолаһа иһилиннэргэнэ, бары сэргэхсийэ түөр-бит. Оттон сырдык хааннаах, ис-иһит-тэн сандаран, күлөн-үөрөн мичээрэн кэрийэ кириэн кэллэргинэ сүргэбит көтөүллэргэ, ыарыбыл мулурдэргэ дылы буолара, утары мичээрдэбиккэн бэйэ да билбэккэ хааларын. Эдэргэ дылы, эмпири киһи тыла-өһө, ыарыһа-ха сыһыана да эмтээх". Харах курдук киһикээ баар саамай күндү баайын арангаччылар олус эпизитинэстээх үлэтигэр эдьийбин ити курдук сына-лаабыттарыттан долгуйа үөрбүтүм, ки-нини убаастырым эссө күүһүбүтэ. Эдьийим аңардас харах аһынан 26 сыл үлэлээн төһөлөөх киһини үтүөрдэн, глаукома, катаракта курдук билибэккэ ыарыһаннар уодаһынаах ыарыла-ры бирикээтигэр сөлкө диагностаан куоракка ытан, операциялатан, ыарыһахтар им балай хараҥаба үрүтүбүттү тимирмилэрттэн алыпта-ах илиилэринэн тутан-хабан, көрөн-ис-тэн быһаабыта буолуой? Түүн утуһа да

сытабына, Дирингэ арабулугар да табыстабына ирдээн кэлэн ыарахан ыарыһаха ыгырылларын ааһан сип-пэкиин. Онно буолуохтаабын курдук сыл-сал эмтэрин, инструментаһын хо-муна охсон барсарын сөбөөчүбүн. Учу-окка турар дьоннору уоспукка экин ди-эн аахсыбака кэлэн көрдөрөн, субэла-тан-амалатан баралларын элбэри бил-битим. Биирдэ да ыарыһаха: "Мин сы-лайдым, өрөбүтүм" — диин тылы бык-тарбытын истибэтирим. Ол курдук оро эрдэбиттэн талан ылбыт сөбүтүр иде-тигэр таба тайанан, олус бэринии-лээһин, бар дьонун иһигэр биэрбит Гиппократ андаһарын кэспэтэһин сөбө-мэхтайа, эмиз да ымыһаа санаачы-бын.

Эдьийдарим барахсаттар эмиз ийэм курдук айыһас майгылаах, сайабаас санаалаах, дьонго-сэргэбэ үтүөнү эрэ онгорор сылтан эмчит ум-субаннаах идэтин таллаһара. Күтүөттэри иккиэн кэргэттарин өйдүр буолан, оро көрсүһөн, олук уурсан, ула-атыннардаһара. Күтүөтүм Николай Ва-сильевкын көр-сонһуу курдук этэр буо-лара: "Мин Александром араһын дип-ломун аңара мизэ, аңара эбэбит Аг-рафена мизэ, юниһээ туох хааларый? Үлэтэ эрэ". Маны этэн эрдэхтэрэ олох өксүөнүн тэһигэ өксөйөн диин. Хо-мойуох иһин, кыра күтүөтүм 56 эрэ сааһыгар сыйдыан эмискэ ыалдьан өлбүтэ. Олоҕо дьулуурдаах, кытаанах санаалаах буолан, эдьийим сөбөтөбүн туруулаһан туран оболоро олоҕо бай-элэрин мизэстэлэрин булалларыгар кыһаллар. Икки уола кэргэннээхтэр, Коляга - механизатор, кийигэ Лидия үрдүк экономическай, Васяга орто му-зыкальнай, үөрэхтээхтэр. Баһыны ий-этин туйабын хатаран кэргэнинин ик-киэн медиктар, Дьокуускайга суһал көмөбө фельдшер, Сашата ДьТХА юристуденцияга салаатыгар үөрөнөр, Коля ЧФКСИ-га кириэрэ бэлэмнэр. Эдьийим мурун бөтө икки кыыс, икки уол сизинэрэ иһирэх сүрөһүн сырайыа үөрдэллэр. Александра Александровна өр сылларга энкилэ суох үлэтин туһулуур элбэх грамоталардаах, аһы-ах сылаабыта дорубуйа харыстабы-

лын туйгунун бочуотунай аһынан наһараадаламмыта.

Тустаах үлэтин таһынан эдьийим тэрилтэтин профсоюзтар үлэлэһэн дьон сынналанан тэрийсээччи, фести-валларга оруу кытааччы, эдэригэр хайыһар спордунан дьарыктаммыта.

УТУӨ САНААЛААХ ЭМЧИКЭ

Айыһартан айдарылаах Аламабай эмчиттэ, Кыраба, ымыһаа аһыһас, Кыһамнылаах эдьийбит!

Сымабаас нарын илиилэринг Сайаһынан угуутуулар, Сайабаас ийэли харахтарын. Эйэбэстик мичээрдикилэр.

Ийэбэстик аһабыт Идэһинэн аһабыт — Кыра-дьокус байааск Күүстээх, кыахтаах киһигин!

Махтанабыт айыһас Махтал суду ийэһитинэн — Кэһээрлээх ийэлэр ааттарыттан Кэһиллээх тылары аһабыт.

Айыһа санаалаах эдьийбит, Анал ааттаах аакыһан, Айар, эмпири үлэһинэн Аһыры, арангаччылы тураар дуу!

Мария АРГУНОВА, олохтоох дьаһалта баһылыгы социальнай боппууостарга солбуйааччыта, Мэҥэ-Хаҥалас улуутун "Эркэһи" хаһыатын общественной корреспонденна, "Түһүлгэ" литературнай түмсүү салайааччыта.

Табаба бөлүөлөгө.

Хаартыскаба: Александра Алексан-дровна Ермолаева (олорор) үлэтин ка-мигэр коллегатынын П.Ф.Слепцо-ваһын.

ПРИГЛАШАЕМ УЧИТЬСЯ В НАМСКОЕ УЧИЛИЩЕ СОЦИАЛЬНОЙ РЕАБИЛИТАЦИИ!

Начальное профессиональное образование Прием на базе общего среднего образования (11 классов)

Профессия	Специальность	Срок обучения
Изготовитель художественных изделий из металла	Изготовитель художественных изделий из металла с применением сварки	1 год. Собеседование, тестирование
Повар-кондитер	Повар-кондитер	2 года. Собеседование, тестирование
Изготовитель художественных изделий из камня	Резчик по камню	1 год. Собеседование, тестирование

Прием на базе основного образования (9 классов)

Оператор на наборно-компьютерной технике	Монтажник Наборщик на машинах	3 года. Математика (тестирование) Русский язык (тестирование)
--	-------------------------------	---

Порядок приема и зачисления:

1. Поступающие представляют следующие документы:

- Заявление на имя директора училища.
- Аттестат или свидетельство об образовании (подлинник).
- Медицинскую справку (форма 085У).
- На базе основного образования при себе иметь амбулаторные карты.
- Справка о вакцинации гепатита.
- Справка СЭС с эпидемзоны.
- Поступающие на курсы водителей медицинскую справку формы ГИЕДД.
- Фотографии (матовая) 3х4 см 4 штуки.
- Паспорт.
- Характеристику с места работы или учебы.
- Трудовую книжку или его копию.
- Справку о семейном положении.
- Справку о доходах семьи.
- Договор с организацией или предприятием на производственную практику и трудоустройство или направление от

центра занятости и трудоустройства.

15. Военный билет или приписное свидетельство.

16. Направление от управления социальной защиты.

II. Зачисление в училище осуществляется по итогам собеседования и тестирования путем конкурсного отбора.

Лица, зачисленные в училище и не прибывшие на занятия без объяснения причин в течение 10 дней, отчисляются.

Прием документов с 1 июля 2002 года.

Тестирование и собеседование с 26 августа по 30 августа 2002 года.

Зачисление 31 августа. Во время тестирования (с 26 по 30 августа) предоставляется бесплатное проживание в общежитии и питание в столовой.

Наш адрес:

678388, Намский улус, п. Графский Берег.

Намское УСР.

Телефоны: (262) 21-5-81, 23-3-33, 21-2-88.

Факс (262) 21-5-81.

ИЙЭЛЭЭХ КИҢИ - ДЬОЛЛООХ

Истингэн-истинг, чу-гастан-чугас киһилэригэр — ийэбэ төһөлөөх үтүс киһи ис сүрэхтэригэр, уустаан-уруунаан дьиринг ийэлэрин тиэрпиттэрэ буолуой?

Ийэ — аан дойдун аһыһа, күн сирин көрдөрөр күһүттэн-күндү киһи.

Ийэ... Төһөлөөх ди-ринг таптыланан өтүлэр сылаас, сымаһас тыһый! Ийэлээх киһи — дьолло-

ох.

Мин саамай тапталла-ах, айыһас киһим ийэм ха-тыһаардаах-чараннарда-ах, хампа солко алаастар-даах Чурапчы улуутун Ча-кыр нэһилиэгэтигэр төрүттээх. Киһи дьоллоох мичээрэ мичээрэ сүрдээх Күтүгэ тэһиһэр.

Баһарым этэ-ийэбэр Екатерина Ивановна Осиповаҥа саха ал-маһыһы кытаанах, чэ-гизэн доруобуйаны,

мэлдьи сылаас мичээр, хаһан да былытырбат чээ-лэй күөх халтааны. Ийээ, мин айыһын таптыбын!

Ийэм мизэ —

уцуутал, Оскулаттан арахпат. Ийэ тылга уһууһа Ийэр үгүс оҕону.

Ийэм, ийэм барахсан Өрүү үгүс түбүктээх, Оҕо аймах туһа дьин Аһыһа бүтүн олоһун.

Костя ОСИПОВ, Чурапчытаагы интернат-оскуола.

• Социалар

**"ЧУОРААНЧЫКТАР"
ЛАУРЕАТ БУОЛЛУЛАР**

Чураалчы салинньэтин интернат-оскуола төмүрүттэн "Чуоранчык" уһууаантан (салинньэтин А.А. Захарова) уонна Д.П. Коркин аатынан интернат-оскуола иһинэн үлэтиир "Мамонтенко" студиятан сүүмүрдэммит эдэр "артистар", барыта тоғус оҕо, от ыйын 1-5 күннэригэр Дьоккуускай куоракка буолан аастыт "Саха" ИЕНК "Хотугу сулус" телерадиовещаниын уочараттаах конкурсугар ситиһилээхтик кыттан кэллэлэр.

Конкурс, мөдүн да буоларын курдук, үрдүк таһымга, үчүгэй тэрээһиннээхтик буолан ааста. Биигиги оҕолорбут бастаах уонна иккис түһүмүскү ситиһилээхтик ааһаннар, түмүктүү гала-концерт кыттар үрдүк чыыска тигистилэр. Республика столицатын улахан түһүлүгүгэр — Опера уонна балет государственной театрынан оҕоньоттар, эдэр ырыһыттарбыт, үтүкүлүттөрүтүт тоһуубаа, кыбыстыбаака оҕу үчүгүйдүк таһаан бэлэмнэммит нүөмүрдэрин толордулар. Көрөөччүлөр даҕаны бэрт үчүгү синаалаах буолан биэрдиһэр, эдэркээн артистар хас таһыастарын ахсын дохсун иҥыс тыаһынан доһуһуулаан кинилэри айылларан биллэрэллэр.

Саамай ыра кытааччы, түөрт сөөккө Саха Пестерова "Бердирый" фондата олохтообут "Самый юный участник" номинациятын хаһайкатынан буолла, оттон атын кытааччыларбытыгар барыларыгар өйдөбүннүк бөлөхтөрү туттардылар, оһу

таһымга Саха сиринээҕи телевидениёго интервью биэрдибит.

Концерт кэнииттэн Чураалчыттан төрүттээх ыалдьааччылар уонна оҕолорбут аймактара кэлэн барыбытын эбэрлээтилэр, салгы ситиһиллери баардылар. Бу көм устата оҕолор араас улуустартан кэлбит эгилээ бэйэлээх талааннаах оҕолору, биир саастылаахтарын кытары хөрүстүлэр, бодорустулар. Илээт кэмнэригэр оҕолорбутун Дьоккуускай куорат кара-бэлэс сирдэринэн сырытыннардыбыт, лааркаҕа дьаарбаттыбыт, Өлүөнэ өрүскэ сөтүлүстүбүт.

Конкурс устатын тухары оҕолорбутун барыларын көрөн-истэн, аһатан-сигээн, таһынанаран, бииһигини кытары тэбис-тэһтэ сылдыспыт, түбүктүүн үлэстибит төрөлүттөрүбүтүгэр: Баджия Сисилинэҕа, Сардаана Гуляеваҕа, Елена Кузьминаҕа, Оксана Оконешниковаҕа, Алла Мальцеваҕа итиннэ кэлэр-барар айаммытын уйуммут улуустаагы үөрэх управлениытыгар (нач. Е.С. Сидоров) бука барыларыгар истиг махталбытын тирдэбит. Ийикитин даҕаны улууспут оҕолорун талааннара таһаан, салгы сайдалларыгар уһараабат кыһамныгытын уруохуҥ дьин эрэнибит.

**Анастасия ПЕСТЕРЕВА,
бөлөх салайааччыта,
"Чуоранчык"
уһууаан физкультурнай
инструктора.**

• Специалист субэлиир

ВИРУСТААХ ДИЗЕНТЕРИЯ

Сибинньэ вирустаах дизентерията — сыстыганнаах ыары, суон оһоҕос салыаҥнаах бүрүттүн сүһүрдэр, кытардар, иһэрдэр. Ыарыны көбүтээн — *Botellias typhosentella*.

Бу ыарыҕа сибинньэ оһото 5-6 ыйыгар дьэри ыалдьыан сөп. Вирустаах дизентериянан ыалдьыбыт уонна ыалдьан баран үтүөрбүт сибинньэ оҕолоро ыарыны тэрдэаччынан буолаллар. Аһыан, уунан, туттар тэриллэн, транспортынан уонна ыалдьыбыт сибинньэ түрүт уйаһыттан эмиз сыстыһан ыалдьахтарын сөп.

Вирустаах дизентерия көбөн таһыһытын сүрүн бириччинэлэрэ: ветеринарнай санитария усуллубууларын тутуһаат буолуу; тымныгы; күннээҕи аһыахтарыгар минеральной пеществолар, витаминнар тийибит буолуулар.

Ыары организмга сайдар кэмэ 10-15 суукка. Сибинньэ

оҕолоро сотору-сотору салыаҥнаах, хаан булкааһытаах сылтарыһаллар. Бастаах күннэргэ эттэрин температура таһуорматынан, онтон 41 ыраадыска тийэ таһаан сөп. Сыһа-баһа температуралара түһэр. Сибинньэ оҕолоро көтөхтөрүллэр, саниэтэ суох буолаллар.

Вирустаах дизентерия турдагына, хаһайыстыбаҕа улахан нөһөсү аҕалар. Онон эрдэттэн манньк сэрэтэр үлэлэри ыллар бүтүнчүлээх:

1. Аһын сиртэн тизлэн кэлбит сибинньэлэри 30 күн карантинна туруоруу.
2. Ветеринарнай санитарияны тутууу.
3. Анал эмтэринэн сыстыганнаах микробтары өлөрүү ыары туруутун халтыаа.

**Ветфельдшер
Ефросинья ЛЕБЕДЕВА.**

Сылаҥ.

Таптаһаах оҕолор, бырааттыг, убайым, Чураалчы орто оскуолатын учуутала

НИКИТИН Владимир Семенович

от ыйын 13 күнүгэр хомолтолоохтук өлбүтүн, диригиник курутууһун тураң, аймактарыгар, табаарыстарыгар, билэр дьонугар ийитиннэрибит.

Ийэтэ, аҕата, эдьийдэрэ, балта.

Кулурбаныарын тирдэллэр:

— Бииргэ үлэтиир коллегаларыгар Мария Петровна уонна Семен Иванович Никитиннэргэ таптыыр уоллара, Чураалчы орто оскуолатын учуутала Никитин Владимир Семенович эдэр сааһыгар хомолтолоохтук күн сириттэн барбытынан улуустаагы дьик кэргэн политикатын уонна социальнай көмүскэл управлениетын, улуус социальнай үлэтиитэрин, Үрэх-Күөрэттэҕи интернат дьик коллективтар, улуустаагы ветераннар сөбүлэттэрэ.

— Төрөлүттэригэр Мария Петровна, Семен Иванович Никитиннэргэ, эдьийдэригэр, балтыларыгар, бары аймактарыгар Чураалчы салинньэтин дьаһалтата.

— Күндү, таптаһаах уоллара Никитин Владимир Семенович хомолтолоохтук өлбүтүнөн төрөлүттэригэр Мария Петровна, Семен Иванович, бииргэ төрөөбүттэригэр, аймактарыгар С.А.Новгородов аатынан Чураалчы орто оскуолатын коллектива, профкома, администратията.

— Таптыыр күндү уоллара, С.А.Новгородов аатынан Чураалчы орто оскуолатын учуутала Никитин Владимир Семенович эдэр сааһыгар хомолтолоохтук өлбүтүнөн төрөлүттэригэр, эдьийдэригэр, балтыгар, бары аймактарыгар С.А.Новгородов аатынан Чураалчы орто оскуолатын саха тылын уонна төрүт културатын учууталарын холбоһуга.

— Улуустаагы дьик кэргэн политикатын уонна социальнай көмүскэл управлениетын начальныгар Семен Иванович, биир доһулаахтарыгар, социальнай үлэтиит Мария Петровна Никитиннэргэ таптыыр уоллара, Чураалчы орто оскуолатын учуутала Никитин Владимир Семенович эдэр сааһыгар хомолтолоохтук өлбүтүнөн Хатылы көһилээгин дьаһалтата.

— Төрөлүттэригэр улуустаагы дьик кэргэн политикатын уонна социальнай көмүскэл управлениетын начальныгар Семен Иванович, ийэтигэр социальнай үлэтиит Мария Петровна, балтыгар Вика Никитиннэргэ, эдьийдэригэр Татьяна Семеновна Бамба, Елена Дмитриевна Терюгина, чугас аймактарыгар Холтоҕо көһилээгин дьаһалтата, кырдыаҕастарын сөбүлэтэ, Диригинээҕи народнай хор, театр коллективтар.

— Төрөлүттэригэр улуустаагы дьик кэргэн политикатын уонна социальнай көмүскэл управлениетын начальныгар, партия райкомун бюротун чилиэнигэр Никитин Семен Иванович, кини кэргэнигэр Мария Петровна, кыһыгар Вика Холтоҕо партиянай тэрилтэтин коммунистара.

— Бырааттара, аймактара, Чураалчы орто оскуолатын учуутала Никитин Владимир Семенович хомолтолоохтук өлбүтүнөн ийэтигэр Мария Петровна, аҕатыгар Семен Иванович, эдьийдэригэр Тания, Лена, балтыгар Вика Захаровтар, Максимовтар, Собакиннар, Ефремовтар, Татаринцовтар, Никитиннэр.

— Төрөлүттэригэр күндү бырааттарыгар, табаарыстарыгар Семен Иванович, Мария Петровна Никитиннэргэ таптаһаах уоллара Володя оҕу сөһүмүрдүк, хомолтолоохтук өлбүтүнөн, аһыларын тэһтэ үлэстэн, Людмила, Михаил Степановтар, кинилэр оҕолоро.

— Күндү убайдарыгар, бырааттарыгар Семен Иванович, санастарыгар, кийиттэригэр Мария Петровна Никитиннэргэ таптыыр уоллара Володя хомолтолоохтук өлбүтүнөн Дьоккуускайтан Платонцовтар, Никитиннэр, Чураалчыттан Никитиннэр, Чайка.

— Төрөлүттэригэр Семен Иванович, Мария Петровна Никитиннэргэ таптыыр уоллара Владимир Семенович эдэр сааһыгар хомолтолоохтук өлбүтүнөн Чураалчы салинньэтинээҕи Васильев Н.А. чаһынай предприниметин коллектива.

— Күндү табаарыстар, бииргэ үөскээбит доһордору, үөрөнөөччтэ Никитин Вова күн сириттэн хомолтолоохтук туорабытынан ийэтигэр Мария Петровна, аҕатыгар Семен Иванович, балтыгар Вика, чугас дьонугар Дириг орто агро-оскуолатыгар бииргэ үөрөммит доһоттору, табаарыстар, кылаас салайааччыта Сиселина Лидия Петровна.

— Улуустаагы дьик кэргэн политикатын уонна социальнай көмүскэл управлениетын начальныгар Никитин Семен Иванович, кини кэргэнигэр Мария Петровна таптыыр уоллара, Чураалчытаагы орто оскуола учуутала Никитин Владимир Семенович хомолтолоохтук өлбүтүнөн улуустаагы пенсионнай управление коллектива.

— Аймактарыгар, табаарыстарыгар Семен Иванович, Мария Петровна Никитиннэргэ таптаһаах оҕолоро, Чураалчытаагы орто оскуола учуутала Никитин Владимир Семенович эдэр сааһыгар хомолтолоохтук өлөхтөн туорабытынан, аһыларын тэһтэ үлэстэн, Хатылыттан аймактара Атласовтар, Поповтар, табаарыстар Платонцовтар, Федоровтар.

— Төрөлүттэригэр Мария Петровна, Семен Иванович Никитиннэргэ, бииргэ төрөөбүттэригэр, бары чугас дьонугар, аймактарыгар «Мэриэччэн» телестудия коллектива.

БИНИГИ ӨНӨБҮТҮНЭН ТУҔАНЫН!

Күн ахсын Чураалчы — Аларба Бастээх маршрутунаан дьону таһыан. Микроавтобус сарсыарда 6 ч. хөһүр.
Манн тэһтэ оһоһууан оһуулар дьикни куортамныабыт.
Билсэр тел. 41-393.

Күн ахсын Чураалчы — Аларба Бастээх маршрутунаан дьону таһыан. Сымнаҕас кирэһилилэрдэх. Билсэр тел. 42-151.

Күн ахсын Чураалчы — Аларба Бастээх маршрутунаан дьону таһыан. Сымнаҕас кирэһилилэрдэх. 42-327.

КУОРТАМНАҔАБЫТ

Чураалчы салинньэтин кинигэр уһун болдьоһо 2-3 хостоох итигар системалаах квартираны. Билсэр тел. 25-523.

АТЫҔЫЛЫБЫТ

Урууку ХДСУ пилораматыттан быһа 4 уонна 2,5 см каптаһыны, 18 см лафеты.
Эбим төлөбүргэ аадырыстарыгар илдьан биэрэбит.
Билсэр тел. 41-315 (эбизт кэмгэр уонна 8 чаастан кийэ).

1993 с. оһоһулуубут легковой УАЗ автомашинаны. Сүрү сыһыар, туруга үчүгэй. Билсэр тел. 41-470.

СУТУКТӨННИБИТ

Осипова Вера Устиновна аатыгар Чураалчы улууһунаагы ветераннар сөбүлэтэринэн бэриллибит 582 №-дээх хоту көһөрүлүү кыттылааһын даһабыранныһа сүлүктүнэн дьиктэ оһоһууан ааһылар.

БИЛЛЭРИИ

«Дорстрой» ХЭО 2002 сыллаах, саһа УАЗ-3153 автомашинаҕа 5 сылтан итэһэ суох стаһаах, массынаны үчүгүйдүк билэр, тутар-кэрэр суолларга наадылар. Билсэр тел. 41-667 (үлэ кэмгэр).

Күндү оһом, убайбыт, тэһиит, Кытаһаах көһилээгин олохтоһо **ДЯЧКОВСКАЯ** Илья Николаевич оһоһуурдүк өлбүтүн, диригиник курутууһун тураң, аймактарыгар, табаарыстарыгар, билэр дьонугар ийитиннэрибит.
Ийэтэ, балтылар уонна кинилэр дьик кэргэттэрэ.

Кулурбаныарын тирдэллэр:

— Бэйэлэрин үлэтииттэригэр санитарка Макарова Мария Николаевна, ийэтигэр Мария Гаврильевна, бииргэ төрөөбүттэригэр Кытаһаахстаагы участковой балыһа коллектива.

— Күндү кийиттэригэр Ольга Николаевна, бырааттарыгар Семен Семенович таптыыр убайдар Дьяковская Илья Николаевич оһоһуурдүк өлбүтүнөн Чураалчыттан Степановтар.

Кытаһаастан төрүттээх Чураалчы салинньэтин олохтоһо **ИГНАТЬЕВ** Михаил Николаевич эмизэ ыалдьан өлбүтүнөн дириг кулурбаныарын тирдэллэр:

— Таптыыр аҕата Игнатий Михаил Николаевич олохтон туорабытынан кыһыгар Паша дьүөгэлэрэ Мус, Саргы.

— Бииргэ үөрөммит табаарыстар Игнатий Михаил Николаевич олохтон туорабытынан кэргэнигэр Анна Мироновна, оҕолоругар, сизнэригэр, аймактарыгар Чураалчы орто оскуолатын 1961 сыллаагы ылуусниктара.

— Таптыыр аҕата Михаил Николаевич өлбүтүнөн Игнатий Михаил Чураалчы орто оскуолатын 1989 сыллаахха бииргэ үөрөһөн бүтэриит табаарыстар.

— Игнатий Анна Мироновна, оҕолоругар Миһа, Паша, Миронга, Колба, кийиттэригэр Туяра, Эльза уонна сизнэригэр таптыыр кэргэн, аҕалар, эһэлэр Игнатий Михаил Николаевич өлбүтүнөн Чураалчыттан Яковлевтар, Дьоккуускайтан Марковтар.

Холтоҕо көһилээгин олохтоһо **ЗЕРСТОВ** Иван Николаевич уһун ыарахан ыарыһтан өлбүтүнөн дириг кулурбаныарын тирдэллэр:

— Күндүтүк саныыр убайдар Зерстов Иван Николаевич олохтон туорабытынан кэргэнигэр саһастарыгар, Диригинээҕи орто агро-оскуола учууталыгар Лидия Лазаревна Зерстова, кыһыгар балтыларыгар, Томскайдаагы университет студенткатыгар Наташа, уолугар бырааттарыгар, Х кылаас үөрөнөөччигэр Колба, бииргэ төрөөбүттэрэ Мырылаттан Федоровтар, Мындааһыттан Зерстовтар, Ефимовтар, Телейтэн Зерстовтар.

— Кэргэнигэр, Диригинээҕи орто агро-оскуола учууталыгар Зерстова Лидия Лазаревна, уолугар Колба агро-оскуола XI «а» кылаһын төрөлүттэрэ уонна үөрөнөөччилэр.

Редактор: ПОПОВ Г.Г.
ААДЫРЫСНЫТ: 678670, Чураалчыга
Карл Маркс уул. 26 "а".
ТЕЛЕФОННАРЫТ:
редактор — 41-332, оһоһулар — 41-265.
E-mail: aaloh@churap.sakha.ru

Хаһыагы тэриһөөччилэр: Саха Республикатын Правительствота, улуус дьаһалтата, редакция. Хаһыат сахалыа тылаһын оптуорунньукка, сэрэдэ, субютада таһсар.
Хаһыат индекса: 54907

"Сага олох" редакциянай-издательскай холбоһук.
Офсетнай бэһээт. Сахааһын №-рз 83, Тираж 1544.
15. 07. 2002 с. бэһээһэ бэрилиннэ.

Автор сурутар отиһлар санаа редакция позициятыгар мөдүн сөп түбөһэр буолбатах. Сурукка иһыллар чаччылар ыардыһаахтарыгар аһиһитиннэһи автор тус бэйэтэ сүтэр.